

Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift

Oprichter Dr. J. R. Beveraluis
Orgaan van de

Nederlandsche Boschbouwvereniging

15e Jaargang

No. 2

Februari 1942

Oorspronkelijke Bijdragen

DE COLLECTIE KEGELS VAN ABIES EN PICEA
TENTOONGESTELD TER GELEGENHEID VAN DEN
DERDEN DENDROLOGENDAG, 25 SEPTEMBER 1941
TE WAGENINGEN

door

H. J. VENEMA.

Een onderdeel van den derden dendrologendag, 25 September 1941 in de Afdeling Plantensystematiek en -geografie der Landbouwhoogeschool te Wageningen gehouden en georganiseerd door de Nederlandsche Dendrologische Vereniging was een kleine expositie, onder meer betrekking hebbende op de kegeldragende soorten van Picea en Abies. Het materiaal was ingezonden door verschillende botanische tuinen, pineta en enkele buitenplaatsen. Speciaal mogen hier genoemd worden de Pineta Blijdenstein te Hilversum, Gimborn te Doorn, Schovenhorst te Putten, het Arboretum te Wageningen en de buitenplaats Gooilust te 's-Graveland.

Hoewel de kegeldracht dit jaar ongetwijfeld niet gunstig te noemen is, was toch een interessante collectie bijeengebracht. Daardoor was een goede gelegenheid geschapen om een indruk te krijgen van de variabiliteit der in ons land aanwezige soorten van Picea en Abies. Het aanwezige materiaal, vaak afkomstig van verschillende individuen eener zelfde soort, gaf menigmaal aanleiding tot belangwekkende vergelijkingen. Dit rechtvaardigt een beknopt overzicht van het ingezonden materiaal, waarvoor de redactie zoo vriendelijk was in dit tijdschrift eenige ruimte beschikbaar te stellen. Van elke soort is de herkomst van het ingezonden materiaal vermeld, terwijl ook gegeven is een korte aanduiding van de geografische verspreiding en introductie. Ten overvloede mag er nog op gewezen worden, dat natuurlijk in andere collecties dan de hier vermelde, deze soorten evenzeer kunnen voorkomen. De plaatsen van herkomst hebben n.l. uitsluitend betrekking op het ingezonden kegeldragend materiaal.

De kegels van vrijwel alle hier genoemde soorten worden bewaard in het museum van de Afdeling Systematiek, na geprepareerd te zijn met een door den amanuensis, den

heer F. Oostendorp vervaardigd middel, waardoor het uitvallen der Abieskegels en het afvallen der Picea- en Abiesnaalden voorkomen wordt. Dit middel is doorschijnend, kleurloos en niet hygroscoopisch, waardoor het voor museumgebruik van belang is.

Abies alba Mill.: Schovenhorst.

In de bergen van M.- en Z.-Europa. Kaarten komen o.m. voor in Schoenichen (1933, p. 84) en in: Pflanzenareale: 1. Reihe, Heft 2, Karte 15, (1926).

— *cephalonica* Loud.: Gooilust, Schovenhorst.

In de bergen van Griekenland en op de Grieksche eilanden Cephalonia, waar hij vroeger uitgestrekte bosschen vormde en Euboea. Een kaart in: Pflanzenareale: id. Karte 14. Sinds 1824 in kultuur.

Van Gooilust was nog afkomstig de var. *Apollinaris* (Lk) Beissn.. Deze variëteit werd het eerst van den Parnassus als soort beschreven door Link (1841), doch deze auteur heeft zelve reeds ingezien, dat zij geen aanspraak kan maken op den rang van soort. Mattfeld (Mitt. d. D.D.G. 1927, p. 107) heeft na een grondige studie van deze en enkele andere z.g. variëteiten geen van alle kunnen handhaven wegens het ontbreken van typische kenmerken. De stompe naalden, welke karakteristiek zouden zijn voor *A. Apollinaris*, blijken bijv. kenmerkend te zijn voor oude exemplaren van *A. cephalonica*. Men doet dan ook juister de soort, resp. de variëteit *Apollinaris* als een synoniem van de soort *cephalonica* te beschouwen.

Abies concolor (Gord.) Engelm.: Blijdenstein.

Hoort thuis in Amerika van Colorado tot Z. Californië, het N. van Mexico en Nw Mexico en wel in de bergen van 1000 tot 1700 m. Ingevoerd in 1872.

— *firma* Sieb. et Zucc.: Poortbulten, Schovenhorst.

In Z. en M. Japan tot een hoogte van 7000 voet. Door J. G. Veitch in 1861 in Europa ingevoerd.

— *Fraseri* (Pursh) Poir.: Blijdenstein, Gimborn.

In het Alleghani gebergte van W. Virginië tot N. Carolina en Tennessee, tusschen 1600 en 2100 m. Voorts lokaal groote bosschen vormende, echter van een zeer beperkte geografische verspreiding. Genoemd naar John Fraser, die deze soort in 1811 in Europa invoerde.

— *homolepis* Sieb. et Zucc.: Schovenhorst.

Komt in de bergen van Japan voor, tusschen de 36e en 38e breedtegraad. Werd door v. Siebold in 1854 in Europa ingevoerd.

— — — var. *umbellata* (Mayr) Wils.:

Blijdenstein, Singraven.

Komt in Japan op slechts enkele plaatsen voor, ge-

zamenlijk met de soort. Volgens *Beissner* moet de juiste variëteitsnaam luiden: *umbilicata*. De naam *umbellata* zou namelijk onjuist in de oorspronkelijke beschrijving geschreven of gedrukt zijn; hij is bovendien later door *Mayr* teruggetrokken.

Abies insignis Carr. (= *A. Nordmanniana* × *Pinsapo*): Arb. Wageningen.

In 1872 door kruising verkregen door *Croux* in Aulnay bij Sceaux (Frankrijk) en herhaaldelijk daarna. Verschillende producten van deze kruising zijn afzonderlijk benoemd. Volgens *Beissner* (1930) zou reeds in 1848 of 1849 door den kweeker *Renault* in Bulgnéville (Vogezes) deze bastaard verkregen zijn.

— *koreana* Wils.: Blijdenstein, Schovenhorst.

Hoort thuis in Korea. Het eerst verzonden door den missionaris *M. Faurie* op de Quelpaert eilanden in 1905, die zaden van deze soort naar *Vilmorin* in Parijs zond. Later door *Nakai* in het Chirisan-gebergte gevonden. *Wilson*, die deze soort op beide standplaatsen verzamelde, herkende haar als zelfstandige soort. (*Rehder*, Mitt. d. D.D.G. 1927, p. 36).

— *magnifica* A. Murr.: Blijdenstein.

Hoort thuis in het Shasta gebergte van Californië op een hoogte van 1500 tot 2500 m en vormt daar uitgestrekte wouden. Voorts in het Cascaden gebergte tot aan de Columbiarivier en in de hoogere gedeelten van de Sierras tot 3300 m.

Deze soort werd in 1852 door *Jeffrey* in Europa ingevoerd. Aanvankelijk werd door *McNab* en andere Californische botanici *A. magnifica* tot *A. amabilis* gerekend. Door Californische zaadverzamelaars werd toen zaad van *A. magnifica* verspreid als *A. amabilis* en om de verwarring nog grooter te maken komen zoowel *A. grandis*, *A. concolor* als *A. Lowiana* in diverse tuinen voor als *A. amabilis*. Een overtuigend voorbeeld, hetwelk duidelijk aantoonde dat we met de toepassing der nomenclatuurregels alleen er niet komen, maar dat daarmee noodzakelijk een controle van het materiaal moet plaats vinden.

— *nobilis* Lindl. var. *glauca* Beissn.: Blijdenstein.

De soort komt voor in de bergen van Washington, Oregon en Californië, tusschen 2000 en 3000 voet hoogte. Deze werd in 1831 door *David Douglas* in Europa ingevoerd. De var. *glauca* treedt herhaaldelijk op tusschen zaailingen van de soort.

— *Nordmanniana* (Steven) Spach: Blijdenstein, Schovenhorst.

Hoort thuis in het W. gedeelte van den Kaukasus en in het gebergte dat den Kaukasus verbindt met het

hoogland van Armenië tot een hoogte van 2000 m. Vormt met *Picea orientalis* wouden, maar komt niet op de Krim voor. Ontbreekt evenzeer ten O. van Tiflis.

Werd in 1837 door den Finschen botanicus Alexander Nordmann in den Kaukasus gevonden. Een verspreidingskaart komt voor in Pflanzenareale (id. Karte 14).

Abies numidica Carr.: Poortbulten.

Hoort thuis in N. Afrika en wel in Kabylië, dat vroeger Numidia genoemd werd, op de bergen Babor en Thalabor op een hoogte van 1600 tot 2000 m in gezelschap van *Cedrus atlantica*, *Taxus baccata*, *Ilex Aquifolium*, *Quercus Mirbeckii* e.a.. Een verspreidingskaart komt voor in Pflanzenareale (id. Karte 14).

In 1861 ontdekt door de Guibert; de eerste zaden zouden volgens Carrière in Frankrijk ingevoerd zijn door Davout in 1862.

— *Pinus* Boiss. var. *glauca* Carr.: Blijdenstein.

De soort komt alleen voor in Z. Spanje, in de Sierra d' Estepona en in de Sierra de la Nieve, en wel uitsluitend in de gebergtegroep van Serrania de Ronda waar zij kleine boschcomplexen vormt op een hoogte van 1100 tot 2200 m.

Sinds 1839 in cultuur. Een verspreidingskaart komt voor in Pflanzenareale (id. Karte 14).

— *Veitchii* Lindl.: Blijdenstein.

In alle bergen van Centraal-Japan. Door J. G. Veitch op de Fuji-Yama in 1860 ontdekt. Sinds 1870 in Europa cultuur.

Picea Abies (L.) Karst.: Schovenhorst.

Syn.: *P. excelsa* Lk.

In N. Europa en in het gebergte van M. Europa groote, dichte bosschen vormend. In Lapland en in het N. van Rusland tot bijna aan den boomgrens verspreid, of alleen of in gezelschap van *Pinus silvestris* en *Betula pubescens*; in de Alpen van 1300 tot boven de 2000 m hoogte, in de N. Pyreneeën zeldzaam, veelvuldig in de Karpathen tot 1500 m.

Kaarten, waarop de verspreiding aangegeven is komen o.m. voor in Schoenichen (Abb. 23, 24, 25, 27).

— — — *f. columnaris* (Jacq.) Rehd.: Schovenhorst.

Sinds lang in cultuur en op verschillende plaatsen als zaailing gewonnen; in het wild vooral in Zwitserland voorkomend (Schröter, 1898).

— — — var. *finedonensis* (Gord.) Nash: Arb. Wageningen.

Deze vorm is in Finedon Hall (Eng.) als zaailing gevonden.

- — — var. *virgata* (Jacq.) Th. Fries: Blijdenstein, Schovenhorst.

Syn.: *P. exc.* var. *Granstonii* Carr..

Deze var. zou volgens Masters (1889) omstreeks 1870 als zaailing gevonden zijn in de kweekrijen van Cranston in Herefield (Eng.).

- Picea bicolor* (Maxim.) Mayr: Blijdenstein.

In de gebergten van Centraal-Japan op een hoogte van 1200 tot 2000 m. Het eerst gevonden door J. Veitch, later nogmaals door Maximowicz en door den laatste in 1861 in Europa ingevoerd. Over de naamsverwarring met *P. ajanensis*, zie Beissner (1930).

- — — var. *acicularis* Shiras. et Koyama: Schovenhorst.

Komt in Japan alleen voor op den berg Jatsugatake op een hoogte van 1500 tot 2000 m.

- *Engelmanni* (Parry) Engelm.: Schovenhorst.

Britsch Columbia en Alberta tot Oregon, Arizona en Nw Mexico in de bergen van 2800—3800 m hoogte. In Europa ingevoerd in 1863. De soort draagt haar naam naar den Duitsch-Amerikaanschen botanicus Engelmann (1809—1884).

- *glauca* (Mönch) Voss: Arb. Wageningen, Blijdenstein, Schovenhorst.

Syn.: *P. canadensis* (L.) B.S.P. not Lk, *P. alba* Lk.

Komt voor van Labrador tot Alaska, naar het Z. tot Montana, Minnesota en Nw York; aan de oevers van rivieren, meren en van den oceaan, vaak in gezelschap van *P. Mariana*; naar het N. zeldzamer wordend en in de arktische gebieden als struikgewas optredend.

- *jezoensis* (Sieb. et Zucc.) Carr.: Blijdenstein, Gimborn.

Syn.: *P. ajanensis* Fisch..

N.O. Azië tot N. Japan, van Ajan langs de O. kust van Siberië door Amoerland tot in Korea en Mandchurije. Aan de Amoer groeit deze soort in moerasbosschen samen met *Larix*, *Pinus pumila*, *Rhododendron chrysanthum* enz.. Genaamd naar het eiland Jezo of Jeso. In 1861 uit Japan ingevoerd door J. G. Veitch met zaden van *Picea Alcockiana* en onder dezen naam ten onrechte verspreid. (Zie Beissner, 1930).

- *Mariana* (Mill.) B.S.P.: Blijdenstein, Gimborn.

Van Labrador tot Alaska en Z. tot Wisconsin en Michigan en in de bergen van W. Virginia; algemeen

in O. Canada en op Nw Foundland. Minder algemeen in de Ver. Staten en daar meestal in de koude Sphagnummoerassen groeiend.

— — — var. *Doumetii* (Carr.) Schneid.: Schovenhorst.

Ontstaan in den tuin van het kasteel Balène bij Moulins (Fr.).

Picea Omorika (Pancic) Purkyne: Gimborn.

In Bosnië en Servië op de hellingen en steile kalkwanden van den middenloop van de Drina in twee van elkaar gescheiden districten en op een sterk naar het Z. vooruitgeschoven standplaats in de Montenegrijnsche bergen. Deze soort werd in 1875 door den Zweedschen botanicus Pancic in Z.W. Servië ontdekt en door hem in de Europeesche tuinen ingevoerd.

— *orientalis* (L.) Lk: Blijdenstein, Schovenhorst.

In den Taurus en den Kaukasus op verschillende plaatsen dichte wouden vormend op een hoogte van 1300 m; in den Taurus en Anti-Taurus tusschen 1600 en 2200 m. Ingevoerd in 1837.

— *rubens* Sarg.: Gimborn.

Syn.: *P. rubra* (Dur.) Lk not A. Dietr.

Van Canada tot de hooggebergten van N. Carolina; vooral in goed ontwaterde hooglanden en berghellingen; dikwijls uitgestrekte wouden vormend. In 1755 in Europa ingevoerd.

— *sitchensis* (Bong.) Carr.: Blijdenstein, Schovenhorst.

Syn.: *P. falcata* Valck. Sur., *P. Menziesii* Carr.

Van Alaska tot Californië en van het zeestrand tot 2100 m hoogte. Komt o.m. ook voor op het eiland Sitka. Vormt in Oregon en Washington met *Pseudotsuga taxifolia* en *Thuja gigantea* in dichte bosschen de belangrijkste vegetatie van het kustgebergte.

— In 1831 door D. Douglas in Europa ingevoerd.
Wilsoni Mast.: Blijdenstein.

In de bergen van Centraal en W. China. Door Wilson in 1901 als zaad naar het Arnold Arboretum gezonden.

Voor het samenstellen van deze gegevens werd, behalve de Jaarboeken der D.D.G. en diverse jaargangen van het Journal of the Arnold Arboretum, ook nog de volgende literatuur geraadpleegd:

L. H. Bailey: The cultivated Conifers. New York, 1933.

A. Barbey: A travers les forêts de Pinsapo d'Andalusie. Parijs, 1931.

Beissner-Fitschen: Handbuch der Nadelholzkunde, 3e ed., Berlijn, 1930.

- J. Mattfeld: Die europaeischen Abies-arten. Die Pflanzenareale, 1. Reihe, H. 2, 1926.
- F. W. Neger: Die Standortsbedingungen der Omorika-Fichte. Nat. wiss. Zeitschr. f. Forst- u. Landw. sch. Jrg. XIII, 1915, 76.
- A. Rehder: Manual of cultivated Trees and Shrubs. 2e ed., New York, 1940.
- Ch. S. Sargent: The Silva of North America. Vol. XII, 1898.
- C. A. Schenk: Fremdländische Wald- u. Parkbäume. Bd. 2. Berlijn, 1939.
- W. Schoenichen: Deutsche Waldbäume und Waldtypen. Jena, 1933.
- C. Schröter: Ueber die Vielgestaltigkeit der Fichte. Vierteljahresschr. Nat. wiss. Ges. Zürich, Jrg. 43, 1898, 125.
- H. Walter: Einführung in die allgemeine Pflanzengeografie Deutschlands. Jena, 1927.
- R. Wettstein: Die Omorika-Fichte. Sitz. Ber. Kais. Akad. d. Wiss., 1890, 503.

Errata. In het artikel van Dr. P. H. Burgers: „Iets over den groei van *Eucalyptus globulus*, op bldz. 585 e.v. van den vorigen jaargang zijn een tweetal storende fouten geslopen.

Van regel 34 v. b. op bldz. 586 behooren te vervallen de woorden „als de *Eucalypti*” en op bldz. 587 behooren te vervallen de woorden „(*Pinus Pinea*)” van het hoofd van staat II.

Red.

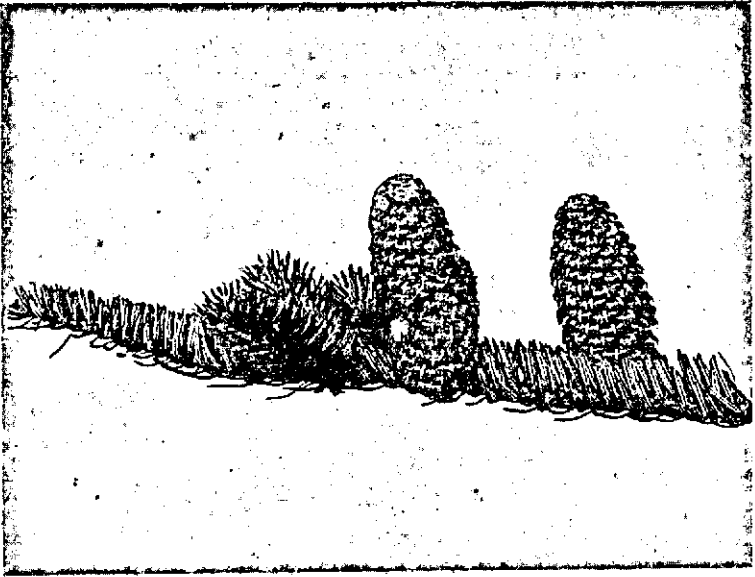

Foto F. Oostendorp
Abies Fraseri Poir. Pinetum v. Gimborn. Sept. '41.

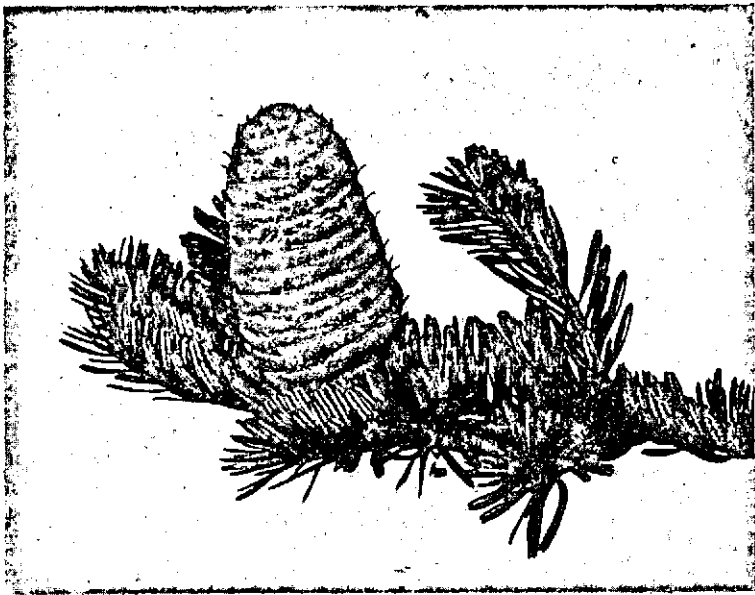

Foto F. Oostendorp.
Abies firma S. et Z. „Schovenhorst“, Sept. 1941.